

УДК 347.736

DOI 10.36919/3041-1149(Print).11.2025.53-60

О. П. Атаманенко,
аспірант кафедри права,
ПВНЗ «Європейський університет»
email: o.atamanenko@e-u.edu.ua
ORCID 0009-0004-2562-8715

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО БАНКРУТСТВО

У статті досліджено історико-правові аспекти розвитку законодавства про банкрутство, яке бере свій початок у Стародавньому світі з притаманними йому особистими покараннями, як-от рабство та смертна кара, до періоду феодальної Європи, де відповідальність переходить у майнову площину. Висвітлено регулювання відносин неплатоспроможності в Україні з часів Київської Русі до сьогодення, коли відповідальність змінюється з особистої розправи на судовий процес і майнове стягнення. Особливу увагу приділено етапу розвитку законодавства про банкрутство після здобуття Україною незалежності. Розглянуто різні редакції Закону України «Про банкрутство», норми Кодексу України з процедур банкрутства, євроінтеграційні зміни щодо запровадження превентивної реструктуризації, законодавчі ініціативи щодо недопущення зловживань у період воєнного стану.

Зроблено висновок про те, що основною метою законодавства про банкрутство має стати відновлення діяльності суб'єктів господарювання завдяки виявленню ризиків неплатоспроможності, вжиттю заходів щодо недопущення або запобігання банкрутству боржників і відновленню їхньої платоспроможності, що є надзвичайно важливим для економіки країни, особливо в умовах сьогодення.

Ключові слова: банкрутство, відновлення платоспроможності, воєнний стан, законодавство, суб'єкти господарювання, підприємницька діяльність, господарська діяльність, правове регулювання.

Постановка проблеми та її актуальність. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації змусило багато підприємств призупинити свою господарську діяльність. Це пов'язано з комплексом чинників, як-от руйнування майна підприємств, мобілізація значної частини працівників, розривання способів постачання, відмова іноземних партнерів від співпраці тощо. Сукупність цих чинників призводить до високої ймовірності дефолту багатьох суб'єктів господарювання за своїми зобов'язаннями і, як наслідок, ініціювання кредитором провадження про банкрутство. Реалізація провадження щодо банкрутства підприємств, які тимчасово не можуть виконувати свої зобов'язання, може призвести до того, що активи таких підприємств опиняться в руках кредиторів (наприклад, банків, постачальників електроенергії, газу тощо), які не є профільними операторами відповідних активів. Така ситуація призведе до значної втрати виробничого потенціалу України. У зв'язку із цим існує потреба в підтримці українського бізнесу, який забезпечить сталий розвиток економіки та післявоєнне відновлення країни. Наведені обставини вказують на важливість та актуальність правового регулювання відносин неплатоспроможності. Вивчення історичного процесу розвитку законодавства про банкрутство дає змогу простежити, як виникали та змінювались підходи до захисту кредиторських і боргових інтересів, що дає розуміння потреби у внесенні змін у сучасне законодавство, а також вказує на минулі законодавчі помилки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на актуальність обраної теми. Дослідження проблем історії розвитку законодавства про банкрутство достатньо висвітлено в науковій і практичній літературі. Питання еволюції законодавства про банкрутство в Україні досліджено Т. В. Беліковою та А. А. Воробйовою [1, с. 54–59]. Авторами визначено та систематизовано

етапи еволюції інституту банкрутства в Україні, а також проаналізовано основні зміни в законодавстві про банкрутство. Т. А. Кобзева та К. П. Заїка проводять комплексне оцінювання та пропонують періодизацію становлення й розвитку інституту банкрутства в Україні, а також висвітлюють основні чинники, які мали найбільший вплив на розвиток інституту банкрутства в Україні, його модернізацію та трансформацію [2, с. 468–473]. В. В. Дутка розкрив основні етапи розвитку законодавства України про банкрутство в частині особливостей регулювання інституту неплатоспроможності фізичних осіб. Автором наголошено, що законодавство України про банкрутство впродовж періоду незалежності України розвивалося за рахунок розширення кола суб'єктів, до яких можуть бути застосовані процедури банкрутства [3, с. 53–58]. Ш. Б. Давлатов та В. А. Трунов дослідили історичний розвиток законодавства про банкрутство в Україні, починаючи з перших нормативних актів до сучасного етапу після прийняття КУЗПБ. Автори звертають увагу на основні етапи процедур банкрутства та процедуру банкрутства фізичних осіб [4, с. 74–77].

Загалом проблеми правового регулювання відносин неплатоспроможності висвітлені досить широко. Проте залишається багато невирішених питань, а саме підвищення відкритості та публічності стадій банкрутства, гарантування прав кредиторів і забезпечення єдності судової практики. Також не повною мірою дослідженою залишається проблема історії розвитку законодавства про банкрутство саме в контексті відновлювальних процедур, наприклад санація. Отже, інститут неплатоспроможності постійно вдосконалюється, а поєднання наукового погляду, судової практики та законодавчих змін забезпечує його діяльність як ефективного інституту економічної стабільності.

Метою дослідження є висвітлення історії розвитку інституту банкрутства в Україні та виділення його етапів, а також з'ясування сучасного стану законодавства про банкрутство та визначення напрямів його вдосконалення.

У процесі дослідження використано такі методи: аналізу, порівняння, формально-логічний, системно-функціональний і спеціально-юридичний.

Виклад основного матеріалу. Історія становлення сучасного інституту банкрутства сягає своїм корінням у далекі часи. Врегулювання відносин з неплатоспроможними боржниками в народів Давнього Сходу та античної цивілізації існувало з часів зародження грошово-кредитних відносин. У ті часи переважала особиста немайна відповідальність боржника, було поширеним застосування фізичних покарань, передача в заставу або навіть продаж самого боржника в рабство [5, с. 414].

У Стародавньому Римі існувала процедура *manus iniection* (з латині – накладення руки), яка передбачала звернення стягнення на особу самого боржника за невиконання зобов'язань. Ця процедура була врегульована Законом дванадцяти таблиць і передбачала такі стадії: добровільне виконання зобов'язання, погашення боргу поручителем і продаж боржника в рабство або навіть його страту. Після ухвалення судового рішення боржнику надавався 30-денний строк для добровільного виконання. Боржник міг звільнитися від виконання зобов'язання, лише знайшовши поручителя, який брав на себе відповідальність за борги. Якщо борг не було сплачено або не було поручителя, магістрат мав право передати такого боржника кредиторю. Кредитор міг тримати боржника в колодках упродовж 60 днів, тричі виводячи його на ринок для публічного оголошення суми боргу, щоб можливий поручитель міг його сплатити. Якщо борг не було сплачено, боржника могли продати в рабство або навіть стратити.

Згодом покарання за неплатоспроможність зазнало пом'якшення: боржників заковували в кайдани, кидали до боргових ям, позбавляли громадських прав, вішали їм на шию ошийники або прив'язували до стовпа ганьби, також існувало ув'язнення до повного погашення заборгованості [6, с. 68; 7, с. 55].

У Європі в епоху феодалізму банкрутство існувало як невід'ємна частина кредитування, що поєднувала захист інтересів кредитора та й водночас не була згубною для боржника. Метою законодавства про банкрутство було забезпечення превентивного впливу на торговельний обіг. Поступово визнавалося, що неплатоспроможність боржника могла статися й поза його волею, наприклад унаслідок обставин непереборної сили чи комерційних невдач. Почали розрізняти

зловмисну неспроможність виконання зобов'язання від випадкової. Неплатоспроможність почали розглядати як явище, що гальмує розвиток комерційного обігу, що зі свого боку призвело до формування напряму запобігання правопорушенням у сфері комерційного обігу [7, с. 56; 8, с. 22].

Наступним етапом оновлення законодавства є період відходу від феодальних пережитків. Характерною рисою цього періоду є те, що до боржника не ставилися як до злочинця, розділялась відповідальність фізичних та юридичних осіб, а задоволення вимог кредиторів відбувалось за рахунок майна боржника. Ліквідаційна процедура як основний механізм погашення заборгованості залишалась майже до середини ХХ століття. 1915 року рішенням Верховного Суду США було закріплено нову концепцію банкрутства, згідно з якою метою банкрутства стало надання для боржника шансу почати бізнес з початку, звільнивши його від відповідальності та зобов'язань, пов'язаних із невдачами в бізнесі [5, с. 415; 7, с. 57].

В Україні перші згадки про правове регулювання відносин неплатоспроможності простежуються з доби Київської Русі. Так, у Руській Правді містились норми, які визначали долю боржників: звернення стягнення на майно або навіть продаж самого боржника та розподіл коштів від продажу між кредиторами [9, с. 141].

У пізніх редакціях Руської Правди, залежно від вини боржника, банкрутство поділялось на випадкове та навмисне. Боржника могли звільнити від виконання зобов'язання, якщо він доведе, що майно було втрачено за випадкового банкрутства. Проте в разі навмисного банкрутства відшкодуванню підлягали всі збитки, що були спричинені кредиторами, а в разі смерті боржника його борги переходили до спадкоємців у межах успадкованого майна. З ХVI століття законодавство про банкрутство починає новий етап свого розвитку, розправа над боржником уже не допускалась. Так, Третій Литовський статут 1588 року встановлював, що боржник може бути визнаний неплатоспроможним виключно судом [9, с. 142–143].

Наступні згадки про неплатоспроможність простежуються 1729 року у вексельному праві, коли значна частина українських земель перебувала в складі Російської імперії. І. В. Булижін визначає радянський етап розвитку законодавства про банкрутство в період Нової економічної політики. Норми про банкрутство діяли в Цивільному та Цивільно-процесуальному кодексах УРСР. Однак з посиленням планової економіки та державної власності інститут банкрутства втратив свою актуальність і був виключений із законодавства на початку 1960-х років [7, с. 58].

Сучасний етап розвитку інституту банкрутства в Україні бере свій початок з часів проголошення 1991 року незалежності, коли було розпочато процес визначення державної політики у сфері регулювання відносин банкрутства.

Першим нормативно-правовим актом, який регулював відносини учасників процедури банкрутства в незалежній Україні, став Закон України «Про банкрутство» [10], що був ухвалений Верховною Радою України 14 травня 1992 року. Цей Закон визначав умови й порядок визнання юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності банкрутами з метою задоволення грошових вимог кредиторів. У своїй основі Закон мав здебільшого прокредиторську позицію, погашення заборгованості відбувалось за рахунок реалізації майна боржника, що призводило до його ліквідації. Така редакція Закону давала змогу визнати боржника банкрутом, незважаючи на іноді незначний розмір його заборгованості порівняно із вартістю його майна. Питання санації в цьому Законі було врегульовано досить загально, процедура, по суті, передбачала переведення боргу та заміну боржника на особу, що виявила бажання задовольнити вимоги кредиторів – санатора, а провадження у справі про банкрутство припинялось.

30 червня 1999 року було ухвалено другу редакцію Закону України «Про банкрутство» [11], яка вже мала назву «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Перевагою другої редакції Закону було те, що пріоритетною метою правового регулювання було відновлення платоспроможності боржника, а не його ліквідація. Цим Законом було запроваджено регламентацію судової процедури санації та ліквідаційної процедури; введена судова процедура мирової угоди; передбачена можливість застосування до боржника позасудових процедур і заходів запобігання банкрутству; передбачені особливості банкрутства окремих категорій боржників. До процедур банкрутства на той час також застосовувався й Господарський процесуальний кодекс України, який визначав порядок розгляду справ арбітражними судами; а

укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України деталізували механізм проведення санації, особливо державних підприємств, та визначали повноваження органів виконавчої влади щодо затвердження планів санації й переведення боргів; методичні рекомендації та інформаційні листи Вишого арбітражного суду України забезпечували єдність судової практики. Хоча до другої редакції й вносились чимало змін і доповнень, проте її недосконалість не була подолана в такий спосіб.

Законодавство України в сфері банкрутства потребувало реформування, яке відбулося 22 грудня 2011 року з ухваленням нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [12], яка набрала чинності 19 січня 2013 року. Новою редакцією Закону було розширено та деталізовано правове регулювання заходів щодо запобігання банкрутству; введено правове регулювання процедури санації, що могла проводитись до порушення провадження у справі про банкрутство; було визначено правове становище саморегульвної організації арбітражних керуючих; був введений порядок офіційного оприлюднення оголошення про порушення справи про банкрутство на офіційному вебсайті Вишого господарського суду України; з'явився новий розділ IV, який регламентував продаж майна в провадженні у справі про банкрутство; була встановлена підсудність усіх справ про банкрутство тощо. У цей період законодавство про банкрутство сприяє відновленню платоспроможності боржника як до, так і після порушення справи про банкрутство, виділяючи досудову та судову санацію, як систему заходів, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення повним обсягом або частково вимог кредиторів за рахунок реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника, обов'язково через розробку й затвердження плану санації та судовий контроль.

Загалом третя редакція Закону мала прогресивне значення, проте були й суттєві недоліки, зокрема: складний доступ до відкриття провадження у справі про банкрутство, що пов'язано з великим розміром безспірних кредиторських вимог, потрібних для порушення провадження у справі та обов'язковість відкриття виконавчого провадження щодо боржника; значний термін ліквідаційної процедури, на що впливає можливість тривалого оскарження проміжних судових рішень; гальмування процесу реалізації майна банкрута з боку забезпечених кредиторів та ускладнена процедура реалізації майна банкрута.

Наступним етапом реформування національного законодавства у сфері банкрутства стало ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства [13], який вступив в дію в жовтні 2019 року. З набранням чинності КУЗПБ інститут неплатоспроможності зазнав суттєвих змін. Зокрема, до новел потрібно віднести: зміну критеріїв банкрутства; розширення кола осіб, що підпадають під дію законодавства про банкрутство; скорочення строків процедур банкрутства щодо боржників – юридичних осіб; корегування моделі оскарження в процедурі банкрутства; удосконалення процедури продажу майна боржника; запровадження правової регламентації відновлення платоспроможності боржника – фізичної особи та його банкрутства; інші положення.

Важливим етапом розвитку інституту банкрутства в Україні є ухвалення Верховною Радою України 19 вересня 2024 року євроінтеграційного закону «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» [14].

Цим законом КУЗПБ доповнюється новою Книгою третьою «Превентивна реструктуризація», яка пропонує реальний і дієвий механізм полегшення роботи українського бізнесу, який зазнав фінансових труднощів. У КУЗПБ вносяться зміни, які направлені на те, щоб виявити ризики неплатоспроможності на ранніх стадіях і вжити заходів щодо недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника. Отже, інститут неплатоспроможності на перший план ставить фінансове оздоровлення потенційно життєздатних підприємств, а не їх ліквідацію, як це було на початку розвитку інституту банкрутства 1992 року. У зв'язку із цими змінами було оновлено структуру самого КУЗПБ – книги Кодексу отримали нову нумерацію. Норми, що регулюють процедуру санації боржника, тепер увійшли в Книгу четверту «Банкрутство юридичних осіб» та були викладені в новому третьому розділі «Санація боржника».

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації кардинально змінилась економічна ситуація в країні, багато підприємств були вимушені призупинити свою господарську діяльність. Особливо складною є ситуація в енергетичній системі держави. Енергетичні об'єкти України піддаються щоденним обстрілам ворога, але продовжують працювати, щоб забезпечити енергетичну безпеку країни. Тому важливим у забезпеченні національної безпеки та стійкості економіки в умовах воєнної агресії є захист підприємств енергетичного сектору та критичної інфраструктури від загрози банкрутства.

З метою недопущення банкрутства підприємств цього сектору Верховною Радою України було внесено зміни до Кодексу України з процедур банкрутства. Зокрема, варто звернути увагу на закони України від 07.02.2024 № 3577-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення платоспроможності окремих державних підприємств у сфері енергетики, що перебувають у критичному стані» [15] та від 22.05.2024 № 3723-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану» [16].

Цими законами доповнено статтю 90 «Закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність)» і Прикінцеві та перехідні положення КУЗПБ новими пунктами, що не допускають порушення проваджень у справі про банкрутство, а відкриті провадження підлягають припиненню щодо боржників – операторів розподілу електричної енергії на територіях, де велись бойові дії, або тимчасово окупованих територіях, а також операторів критичної інфраструктури та підприємств, у статутному капіталі яких частка держави становить більше 50 відсотків. Також пунктом 2 статті 2 КУЗПБ визначено, що не допускається провадження у справах про банкрутство боржників – казенних підприємств, державних некомерційних підприємств, державних некомерційних товариств і бюджетних установ, а також санація таких боржників до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Ще одним важливим законопроектом, який показує майбутнє економіки країни, є проект Закону України від 15.09.2025 № 14000 «Про Державний бюджет України на 2026 рік» [17]. Майбутню економічну ситуацію в країні безпосередньо відображають такі основні показники бюджету: доходи – 1,83 трлн грн, видатки – 4,8 трлн грн, оборона та безпека – 2,8 трлн грн (27,2 % ВВП), соціальний захист – 467 млрд грн, освіта – 265 млрд грн, охорона здоров'я – 258 млрд грн, дефіцит – 18,4 % ВВП. Бюджет показує, які сектори економіки отримають фінансування, а які залишаться поза увагою. Дефіцит бюджету й зовнішнє фінансування напряму впливають на податки та кредитні умови і, як наслідок, на ліквідність та платоспроможність бізнесу. Розмір соціальних виплат вказує на рівень підтримки населення та напряму визначає платоспроможність фізичних осіб, які можуть стати потенційними боржниками. Пріоритет оборони обмежує фінансування інших галузей економіки, що створює ризик неплатоспроможності та банкрутства.

Отже, наведене вище дає підстави стверджувати, що відновлення діяльності суб'єктів господарювання завдяки застосуванню інструментів фінансового оздоровлення сприятиме майбутньому економічному зростанню країни.

Висновки. Історичний аналіз законодавства про банкрутство дає змогу простежити, як змінювалися підходи до захисту кредиторських і боргових інтересів, і показує, що сучасна модель, орієнтована на превентивну реструктуризацію та фінансове оздоровлення, є логічним продовженням еволюційних процесів. Сучасний інститут банкрутства в Україні пройшов складний шлях становлення, змінюючи свою здебільшого прокредиторську позицію, метою якої була ліквідація суб'єктів господарювання для задоволення вимог кредиторів, на запобігання неплатоспроможності боржника, де на перший план виходить фінансове оздоровлення суб'єктів господарювання. Сучасне законодавство в галузі банкрутства спрямоване на встановлення балансу між захистом прав кредиторів і забезпеченням життєздатності боржників, що створює передумови для стабільного розвитку ринку та зменшення соціально-економічних ризиків у разі неплатоспроможності підприємств.

Важливу роль у розвитку законодавства пор банкрутство відіграють євроінтеграційні зміни щодо запровадження процедури превентивної реструктуризації, яка направлена на те, щоб

виявити ризики неплатоспроможності на ранніх стадіях і вжити заходів щодо недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника. Запровадження процедур превентивної реструктуризації та інших норм, узгоджених із європейськими стандартами, сприяє підвищенню прозорості й ефективності процесів банкрутства в Україні та інтеграції в єдиний європейський економічний простір.

Не менш важливими є законодавчі ініціативи воєнного часу, які спрямовані на недопущення банкрутства підприємств енергетичного сектору, критичної інфраструктури та окремих державних підприємств у сфері енергетики в період війни.

Отже, основною метою законодавства про банкрутство має стати відновлення діяльності суб'єктів господарювання завдяки виявленню ризиків неплатоспроможності, вжиттю заходів щодо недопущення або запобігання банкрутства боржників і відновленню їхньої платоспроможності, що є надзвичайно важливим для економіки країни, особливо в умовах сьогодення.

Подальший розвиток законодавства потребує чіткого регулювання процедури зловживань правами боржників, удосконалення механізмів контролю за відновленням платоспроможності та гнучкого підходу до застосування превентивної реструктуризації в різних секторах економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белікова Т. В., Воробйова А. А. Еволюція законодавства про банкрутство в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 54–59.
2. Кобзєва Т. А., Заїка К. П. Концептуальні підходи до розвитку та становлення інституту банкрутства в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 468–473.
3. Дутка В. В. Історичний розвиток інституту неплатоспроможності (банкрутства) фізичних осіб в незалежній Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. Вип. 101. С. 53–58.
4. Давлатов Ш. Б., Трунов В. О. Генеза правового регулювання банкрутства в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2025. № 1 (60). С. 74–77.
5. Опенько Д. А. Історико-правова еволюція інституту банкрутства. *Альманах права*. 2012. Т. 3. С. 414–416.
6. Гордієнко В. Становлення та розвиток інституту неспроможності та банкрутства в деяких зарубіжних країнах. *Вісник Львівського університету : зб. наук. праць. Серія Юридична*. 2007. Т. 44. С. 68–74.
7. Булижин І. Історичний розвиток неплатоспроможності та банкрутства: компаративний аналіз світового й українського досвіду. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Т. 2, № 17. С. 55–58.
8. Бірюков О. Банкрутство: від римського *manus injectio* до транскордонних банкрутств. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Випуск 41. С. 21–25.
9. Яковлев О. Становлення та історичні етапи розвитку інституту банкрутства в Україні. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2 (34). С. 140–148.
10. Про банкрутство : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>
11. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 30.06.1999 № 784-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19990630#Text>
12. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» : Закон України від 22.12.2011 № 4212-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17/ed20111222#Text>
13. Кодекс України з процедур банкрутства : Кодекс України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/ed20181018#Text>
14. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації : Закон України від 19.09.2024 № 3985-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text>

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення платоспроможності окремих державних підприємств у сфері енергетики, що перебувають у критичному стані : Закон України від 07.02.2024 № 3577-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3577-20#n6>

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану : Закон України від 22.05.2024 № 3723-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-20#n30>

17. Про Державний бюджет України на 2026 рік : проект Закону України від 15.09.2025 № 14000. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57325>

REFERENCES

1. Belikova, T. V., & Vorobiova, A. A. (2021). Evoliutsiia zakonodavstva pro bankrutstvo v Ukraini [Evolution of the bankruptcy legislation in Ukraine]. *Biznes Inform.* Vol. 4 (519), 54–59 [in Ukrainian].

2. Kobzeva, T., & Zaika, K. (2024). Kontseptualni pidkhody do rozvytku ta stanovlennia instytutu bankrutstva v Ukraini [Conceptual approaches to the development and establishment of the bankruptcy institute in Ukraine]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo.* Vol. (2), 468–473 [in Ukrainian].

3. Dutka, V. V. (2024). Istorychnyi rozvytok instytutu neplatospromozhnosti (bankrutstva) fizychnykh osib v nezalezhnii Ukraini [Historical development of the institution of insolvency (bankruptcy) of natural persons in independent Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavy i prava.* Vol. (101), 53–58 [in Ukrainian].

4. Davlatov, S. B., & Trunov, V. O. (2025). Heneza pravovoho rehuliuвання bankrutstva v Ukraini [Genesis of legal regulation of bankruptcy in Ukraine]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk.* Vol. 1 (60), 74–77 [in Ukrainian].

5. Openko, D. A. (2012). Istoryko-pravova evoliutsiia instytutu bankrutstva [Historical and legal evolution of the institute of bankruptcy]. *Almanakh prava.* Vol. 3, 414–416 [in Ukrainian].

6. Hordiienko, V. (2007). Stanovlennia ta rozvytok instytutu nespromozhnosti ta bankrutstva v deiakyykh zarubizhnykh krainakh [Formation and development of the institute of insolvency and bankruptcy in some foreign countries]. *Visnyk Lvivskoho universytetu : Zbirnyk naukovykh prats. Serii yurydychna.* Vol. 44, 68–74 [in Ukrainian].

7. Bulyzhyn, I. (2015). Istorychnyi rozvytok neplatospromozhnosti ta bankrutstva: Komparatyvnyi analiz svitovoho y ukrainskoho dosvidu [Historical development of insolvency and bankruptcy: Comparative analysis of global and Ukrainian experience]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia.* Vol. 2 (17), 55–58 [in Ukrainian].

8. Biriukov, O. (2008). Bankrutstvo: Vid rym'skoho manus injectio do transkordonnykh bankrutstv [Bankruptcy: From Roman manus injectio to cross-border bankruptcies]. *Aktualni problemy derzhavy i prava.* Vol. 41, 21–25 [in Ukrainian].

9. Yakovlev, O. (2010). Stanovlennia ta istorychni etapy rozvytku instytutu bankrutstva v Ukraini [Formation and historical stages of development of the institution of bankruptcy in Ukraine]. *Universytetski naukovyi zapysky.* Vol. 2 (34), 140–148 [in Ukrainian].

10. Law of Ukraine on Bankruptcy dated May 14, 1992 No. 2343-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text> [in Ukrainian].

11. Law of Ukraine on Restoration of the Solvency of a Debtor or Recognition of His Bankruptcy dated June 30, 1999 No. 784-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19990630#Text> [in Ukrainian].

12. Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine «On Restoration of the Solvency of a Debtor or Recognition of His Bankruptcy» dated December 22, 2011 No. 4212-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17/ed20111222#Text> [in Ukrainian].

13. Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures dated 18.10.2018 No. 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/ed20181018#Text> [in Ukrainian].

14. Law of Ukraine on Amendments to the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures and Certain Other Legislative Acts of Ukraine on the Implementation of Directive 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of the European Union and the Introduction of Preventive Restructuring Procedures dated 19 September 2024 No. 3985-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text> [in Ukrainian].

15. Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Restoring the Solvency of Certain State-Owned Enterprises in the Energy Sector That Are in Critical Condition dated February 7, 2024 No. 3577-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3577-20#n6> [in Ukrainian].

16. Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Ensuring the Operation of Critical Infrastructure Facilities During Martial Law dated May 22, 2024 No. 3723-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-20#n30> [in Ukrainian].

17. Draft Law of Ukraine on the State Budget of Ukraine for 2026 dated September 15, 2025 No. 14000. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57325> [in Ukrainian].

O. P. Atamanenko. HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE LEGISLATION OF UKRAINE ON BANKRUPTCY

The article examines the historical and legal development of bankruptcy legislation, tracing its origins from the ancient world, including personal punishments such as slavery and the death penalty, to feudal Europe, where liability shifted to the property plane. The regulation of insolvency relations in Ukraine from the times of Kievan Rus to the present is highlighted, showing how liability evolved from personal reprisal to judicial proceedings and property-based recovery. Special attention is given to the development of bankruptcy legislation after Ukraine gained independence. Various versions of the Law of Ukraine "On Bankruptcy", the norms of the Code of Ukraine on bankruptcy procedures, European integration initiatives regarding the introduction of preventive restructuring, and legislative measures to prevent abuses during martial law are analyzed.

The purpose of the study is to trace the historical development of the institution of bankruptcy in Ukraine, clarify the current state of bankruptcy legislation, and identify directions for its improvement. The following methods were employed: analysis, comparison, formal-logical, system-functional, and specific legal.

It is concluded that the primary goal of bankruptcy legislation should be to restore the activities of business entities by identifying insolvency risks, taking measures to prevent or avert the bankruptcy of debtors, and restoring their solvency, which is crucial for the stability and development of the country's economy, especially under current conditions.

Keywords: *bankruptcy, recovery of solvency, martial law, legislation, business entities, entrepreneurial activity, economic activity, legal regulation.*